



۲۰۱۶/۰۴/۱۳

پوهندوی آصف بهاند

## احمد ولي اخکزی او د کوچنیانو ادب

۲

### د کوچنیانو ادبیات تاریخي پس منظر، اوسنی حالت

#### پنځه ویشتمه برخه

د همدې مقالې په لومړۍ برخه کې مې د ښاغلي احمد ولي اخکزي د قاموسونه دات کام انگلیسي لیکبڼه له ویکیبېدیا نه په ناسمه توګه را اخیستی وه، په بڼني سره سمه بڼه یې داسې ده: (qamosona.com) ما د خپل لیک په یوه برخه کې له ده څخه د ده د بیوګرافي غوښتنه کړې وه، هغه په ځواب کې را ته ولیکل: «تاسو راڅخه د ژوند لیک پوښتنه کړې وه. نو د هغه له پاره به د ویکیبېدیا هغه لینک درولېږم چې زما یو ملګري پکښې زما په تړاو لږ معلومات لیکلي دي.»

په ویکي پېدیا کې د احمد ولي اخکزي بیوګرافي ایښودل شوي ده، خو د ویکیبېدیا په سبک، کوم ټکي یې چې زه مهم ګڼم، هغه را اخلم:»

– احمدولي اخکزی (۱۰ د اکتوبر، ۱۹۸۱ - ) (په انګرېزي: Ahmad Wali Achakzai) د قاموسونه ټکی کام یا (qamosona.com) د پروژې بنسټګر، د یو شمېر سیندونو لیکونکی، د راډیو یو اماتور ژورنالست او څېړونکی هم دی.

– احمدولي اخکزی په توبه اخکزی کې زېږېدلی دی. دی پښتون دی او د اخکزو د ترهت زو د معدادزیو په کورنۍ پورې تړاو لري چې د ډیورنډ کرښې پر دواړو اړخونو ودان دي. احمدولي اخکزی د حاجي شاولي خان اخکزي زوی د پښتو او پارسي ژبو د شاعر مرزا محمد ایوب خان لمسی او دغازي مېداد خان اخکزي کړوسی دی.

– احمدولي اخکزي تر لسو کالو څخه زیات وخت دیني زده کړې کړي دي او د دې تر څنګ یې د لسم ټولګي پورې د سویلي پښتونخوا په ښار کوټه کې ښوونځی لوستی دی. د ده پلار، دی د لوړو زدکړو لپاره المان ته ولېږه، چېرې چې ده د باکلوریا د بري لیک تر لاسه کولو وروسته د انجینرۍ په پوهنځي کې لوړې زده کړې پیل کړې. اخکزی د ۲۰۰۲ م کال راهیسې د المان غږ دوپچه وېله راډیو په پښتو څانګه کې د ژورنالست په توګه کار کوي. د دې تر څنګ نوموړي د دوپچه وېله راډیو د آلماني او د سویلي آسیا د انګریزي او اوردو ژبو د ځانګړو څانګو او د آلماني راډیو(WDR) سره هم همکاري کړېده. اخکزی د خپلې مورنۍ ژبې پښتو تر څنګ په انګریزي، آلماني، اردو، روسي او پارسي هم خبرې کولی شي. دی تر یوې کچې په هسپانیاوي، سانسکرېټ او پنجابي ژبو هم پوهیږي.

– احمدولي اخکزی چې د ۲۰۰۱ م زېږدي کال راهیسې د پښتو ژبې د پانګې په راټولولو بوخت دی او ورباندې څېړنه کوي، په ۲۰۰۳ م زېږدي کال یې د قاموسونه ټکی کام انټرنټي پروژې بنسټ کېښود. په دغه انټرنټ پاڼه کې تر اوسه پورې څه ورباندې پنځوس قاموسونه ځای پر ځای شوي دي چې پکې د پښتو مشهوره قاموسونه لکه پښتو تشریحي قاموس، دریاب او افغان قاموس هم شامله دي. ده په قاموسونه ټکی کام کې څه ورباندې یو لک او اتیا زره مصرعې، پښتو شعرونه هم راټول کړي دي چې لا ورباندې کار روان دی. پداسې حال کې چې قاموسونه ټکی کام د پښتو ویونو او سیندونو یوه بېسارې پانګه ده، نو دغې پاڼې او د پانې بنسټګر په ګڼ شمېر پښتنو ځوانانو کې ډېر مینه وال پیدا کړي دي. اخکزي سره په څنګ کې یو شمېر نورو افغان ځوانان چې په اروپا او د نړۍ په نورو لویو وچو کې مېشت دي هم خپلې هلې ځلې کړي دي او د قاموسونه پروژې په بډاینه کې د هغوی رول د یادولو وړ دی.

د وېبپاڼې په تخنیکي اړخ کې د مصطفی سادات چې د ریښتوني افغان وېب پاڼه چلوونکی پاتې شوی په نیوزیلېنډ کې اوسېږي هم د یادولو وړ دی. اخکزي په ۲۰۱۰ م زېږدي کال د آزادۍ راډیو سره په یوه مرکه کې وویل چې ده د پښتو ژبې په لسګونو زره داسې ویونه راټول کړي دي چې تر اوسه پورې په هیڅ پښتو قاموس کې نه وو، خو پښتانه یې په خپلو لیکونو او خبرو کې کاروي...»

د احمد ولي اخکزي د ژوند لیک او فرهنگي کارونو په باب زما له دې لیکني نه مخکې هم لیکني شوي دي، یوه یې همدا د ویکیبېدیا مالومات و چې ما یې مهم ټکي را نقل کړل او بل د ښاغلي نظر محمد سلطانزې ځدراڼ لیکنه ده چې د احمد ولي اخکزي په باب یې کړې ده. ځدراڼ صاحب خپلې لیکني ته داسې سر لیک ټاکلی دی:

د پاڼو شمېره: له 1 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاري ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ [maqalat@afghan-german.de](mailto:maqalat@afghan-german.de)

یادونه: دلیکنې د لیکنيزې بڼې پاروالي د لیکوال په غاړه ده، هبله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

«د قاموسونو بنسټگر احمد ولي اڅکزي په وياړ».

د ښاغلي نظر محمد سلطانزى د ران د ځينې ټکي دا دي:

«... د دې کتاب ليکوال مې څه موده د مخه، د عبدالباري جهاني په ملاقات کې وپېژاند. دلته خوځېږي د احمد ولي اڅکزي په هکله رواني دي. د ملاقات په ترڅ کې راته ثبوت شوه چې دغه تنکې ځوان ډير صادق، مينه ناک، منونکى، متواضع، ادبناک او خوار يکين کرکټر لري. الله تعالى داسې نېک صفتونه ور په برخه کړي دي چې د مشرانو احترام کوي، حتى ځان ورڅخه قربان کوي او په کشرانو باندې مهرباني کوي. برسیره پردې هغه د پښتو ژبې يو بې ساری خدمتگار او تکړه فرهنگي شخصيت دی. دا ځکه چې په خپله احمد ولي اڅکزی نه يوازې دا چې د ساينس په څانگه کې يې لوړ تحصيلات بشپړ کړيدي، بلکې هغه د قاموسونه ټکي کام يا ([www.qamosona.com](http://www.qamosona.com)) د پروژې بنسټگر، نوښتگر، د يو شمېر سيندونو ليکونکى، د راډيو يو اماتور ژورنالست او څېړونکى هم دی. همدا اوس يې د قاموسونو ټکي کام انټرنټي پاڼې پنځوس پښتو قاموسونه آنلاين کړي دي.

زما په اند احمد ولي اڅکزي د پښتو ژبې د علمي کولو او پرمختگ په لاره کې د هيواد يو بې ساری ځلانده ستوری دی.

هغه د خپلې مورنۍ ژبې پښتو تر څنگ، په انگرېزي، آلماني، اردو، روسي او پارسي هم خبرې کولى شي. دى تر يوې کچې په هسپانوي، سانسکرېټ او پنجابي ژبو هم پوهيږي...»

احمد ولي اڅکزي د کوچنيانو ادبياتو په برخه کې دغه کارونه تر سره کړي دي:

- ۱- خپل تخليقات يې:

الف: کيسې(نثر)،

ب: شعرونه

۲- ژباړې،

۳- د ماشومانو له پاره ويبسايټ ([kochnai.com](http://kochnai.com))

د کوچنيانو له پاره د احمد ولي اڅکزي ليکنې مې د لومړي ځل له پاره د لږ او بر په وېبپاڼه کې تر سترگو شوي. څو منظومې او منثورې ليکنې مې يې چې له نظره تيرې کړې، نو و مې پټيله چې د کوچنيانو د ادبياتو په برخه کې د يو مطرح ليکوال او شاعر په توگه څه ور باندې وليکم، نو مې د ده ليکنې او شعرونه او د ده په باب د مالوماتو په را ټولولو پيل وکړ.

احمد ولي اڅکزي لکه څنگه چې د قاموسونو په برخه کې په شعوري ډول د يوې عيني اړتيا له مخې د قاموسونو پروژه پيل کړې ده، دغسې يې په شعوري ډول د کوچنيانو د ادبياتو په برخه کې دې نيمگړتيا ته پام شوی او د دې نيمگړتيا د پوره کولو په غرض يې لومړی د کوچنيانو له پاره د شعر او نثر په ژبه تخليقات کړي دي. دا يې د نظم او نثر يوه يوه بيلگه ده:

## سهار سو

### (د ماشومانو شعر)

سترگي کړه خلاصي شپه سوه تېره  
د لمر وړانگي سوي چار چاپېره  
د تياري ليري سوي ځادري  
عندليب نه وايي سندري  
واوره گوگو کوي کوتري  
د سايرې واوره بدلي  
پاخه او حمد و ثنا وايه  
وايه چې شکر دی اي خدايه  
چې هم بالښت هم بستره وه  
شپه بڼه آرامه آسوده وه  
اوس يوه بله ورځ پېليږي  
ټول ماشومان نور راويښيږي  
مخونه پرېولي بڼه تازه سي

د پاڼو شمېره: له 2 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ [maqalat@afghan-german.de](mailto:maqalat@afghan-german.de)  
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په ځير و لولئ

بیا د مکتب پر لور پیاده سي  
هلته دوستان دي همصنفيان دي  
ټوله د علم پتنگان دي  
څوک چي وختي پاڅي سهار کي  
وي بريالی په خپل هر کار کي  
چگي کره خلاصي شپه سوه تېره  
د لمر رڼا سوه چار چاپېره

د ۲۰۱۶ کال د جنورۍ ۴مه نېټه، بون

وی وی وی نانی نجلۍ

(د ماشومانو نکل)

چي وه يوه نانی انجلۍ وه. دغه نانی انجلۍ پر خپل مور او پلار بيخي ډېره گرانه وه. پلار به يې هميشه ورته ويل: «آزما خورکۍ لوري، راسه خپل بابا ته راسه.» مور به يې ورته ويل: «آزما پستکۍ لوري، راسه خپلې مور ته راسه.» پر نانی انجلۍ هم خپل مور او پلار بيخي ډېر گران ول. هغې به هميشه واوا چمونه کول او مور او پلار به هميشه ورڅخه خوشحاله ول. خو د دغې نانی انجلۍ خواږه شيان ډېر خوب ول. مور به يې ويل: «آزما خورکۍ لوري، ډېر خواږه شيان مه خوره، غابڼونه به دي خراب سي.» خو نانی انجلۍ به هميشه د پلار څخه خواږه شيان غوښتل او هغه به يې بالاخره مجبوره کړ چي خواږه شيان ور رانيسي.

يوه ورځ دغه نانی انجلۍ ناجوره سوه. د هغې زړه نه غوښتی چي لوبي (بازی) وکړي. د هغې زړه نه غوښتی چي د کلکين څخه دباندې د آسمان ښايستو وريځو ته وگوري. د هغې زړه نه غوښتی چي چاکلېټ وخوري. د نانی انجلۍ پر غاښ درد ؤ.

پلار يې نانی انجلۍ ډاکټر ته بوتله. ډاکټر د نانی انجلۍ څخه پوښتنه وکړه: «اي نانی انجلۍ، نن دي څه شي خورلي دي؟» نانی انجلۍ ورته وويل: «چاکلېټ» ډاکټر ورته وويل: «نن دي بل څه شي خورلي دي؟» نانی انجلۍ ورته وويل: «پلمېټ» ډاکټر حيران سو، وويل: «پرون دي څه شي خورلي ول؟» نانی انجلۍ ورته وويل: «چاکلېټ او پلمېټ»

بيا ډاکټر وويل: «اي نانی انجلۍ، خوله دي خلاصه کړه چي زه يې وگورم.» نانی انجلۍ خوله خلاصه کړه. ډاکټر چي د نانی انجلۍ خولي او غابڼو ته د څراغ رڼا برابره کړه، نو يې وويل: «وی وی وی!» اوس د ډاکټر خوله هم خلاصه سوه او سترگي يې پورته او کښته کش سوي. ډاکټر د نانی انجلۍ پلار ته مخ واړاوه، وويل: «وی وی وی!» ډاکټر وويل: «اي نانی انجلۍ، تا ډېر چاکلېټ او خواږه شيان خورلي دي. ستا غابڼونو چينجيان کړي دي. تک تور سوي دي. تا خپله خوله او غابڼونه نه دي پاک کړي. تا سابه او مېوې نه دي خورلي. تا تر اندازې زيات خواږه شيان خورلي دي. ته بايد هميشه سهار او ماښام خوله په اوبو پاکه پرېولي. ته بايد په غابڼو کلک شيان مات نه کړي.» بيا ډاکټر ولاړ سو او د الماری څخه يې د غابڼو يو نانی او ډېر ښايسته برس او د نانايانو لپاره د غابڼو کریم او يو نانی پوست مسواک راواخيستل. ډاکټر نانی انجلۍ ته وويل: «د غابڼو دغه برس، کریم او مسواک واخه او هر سهار او ماښام خوله په مينځه. انشاء بيا به ژر نه ناجوره کېږي.»

بيا ډاکټر ولاړ سو او يوه لويه پېچکاری يې راواخيسته. د انجلۍ پلار وويل: «اي سپينه چينه لرونکي ډاکټره، ايا غواړي چي زما پستکۍ لور ته داسي غټه پېچکاری ور ولگوي.» ډاکټر وويل: «اي د نانی انجلۍ پلاره، نانی انجلۍ ته تا ډېر چاکلېټ ورکړي دي او بايد چي اوس تاته دغه غټه پېچکاری در ولگول سي.» د نانی انجلۍ پلار وويل: «وی وی وی!»

د ليکنې په پای کی د دغه نکل اوډيو هم اورېدلای سئ!

د دويمې برخې پای

د پاڼو شميره: له 3 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ [maqalat@afghan-german.de](mailto:maqalat@afghan-german.de) يادونه: دليکنې د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ